

1866-1880 Dönemi Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivindeki Kudüs-i Şerif'e Ait Vakıf İlişkili Tapu Kayıtları*

Adnan TORUN** - Hakkı ŞAHİN***

Giriş

Çalışmada esas problem edindiğimiz bölüme gelmeden evvel, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü tarihçesine kısaca değinmeyi faydalı ve gerekli görmekteyiz.¹

Üç kına üzerinde ve oldukça geniş bir coğrafyada 600 yıl hâkimiyet kurmuş, çeşitli milletleri ve inançları bünyesinde barındırmış olan Osmanlı Devleti, resmi belgeleri muhafazaya bugünkü tabirle arşivciliğe büyük önem vermiştir. Bu itibarla sahip olduğumuz arşiv varlığımız, millî olduğu kadar milletlerarası bir değer de taşımaktadır. Bu belgelerin muhafaza edildiği en önemli arşivlerden birisi de Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivi'dir.

Osmanlı Devletinde idari, mali, askeri ve sosyal amaçlarla yapılan nüfus, arazi kullanımı ve gelirlerin tespiti ile bu tespitlere dayanılarak belirlenen gelir kaynaklarının görevlilere taksim ve tahsisi işlemlerine Tahrir-i Memleket veya günümüz deyimini ile “Nüfus ve Arazi Sayımı” adı verilmektedir. Tahrir işini yapmakla görevlendirilenlere Tahrir Heyeti, tutulan defterlere de Defter-i Hakani veya Tapu Tahrir Defteri denilmektedir.² XV-XVII. yüzyıllarda vergi amaçlı tutulmuş Tapu Tahrir Defterlerinin ilk tutulanları İstanbul'da Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü'nün Osmanlı Arşivi Dairesi Başkanlığı'nda, daha sonraki dönemde tutulanları ise Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivi'nde bulunmaktadır.

Bu defterler, yalnız XV-XVII. yüzyıl tarihi için önemli arşiv belgeleri olmayıp

* Bu bildiri, kurumsal bir bildiri olup sahibi Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğüdür.

** Şube Müdürü, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Arşiv Dairesi Başkanlığı, Ankara/TÜRKİYE, torunadnan@hormail.com

*** Uzman, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Arşiv Dairesi Başkanlığı, Ankara/TÜRKİYE.

1 Bu hususta ayrıca Bkz. Adnan TORUN, “Osmanlı'dan Günümüze Tapu-Kadastro Arşivi ve Tapu Arşiv Otomasyon Projesi TARBİS”, *Uluslararası Türk Arşivleri Sempozyumu, 17-19 Kasım 2005, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları*, Ankara, 2006, s. 113-121

2 Ömer Lütfi Barkan, *Türkiye'de Toprak Meselesi, Toplu Eserler I*, Gözlem Yayınları, İstanbul, 1980.

içerdikleri kayıtlar ve sonradan yapılan derkenar ve ilave pusulalar ile yakın zamanlara kadar uzanan çok önemli bilgileri günümüze ulaştırmaktadır. Bu defterlerin en yaygın olarak kullanılanları Mufassal, İcmal ve Evkaf defterleridir.

Tanzimat Fermanının da etkisi ile mülkiyet hakkının tanınarak taşınmazların kayıt altına alınması, (H.) 5 Cemaziyelahir 1263/(M.) 21 Mayıs 1847 tarihli “Tapu Hakkında İcra Olunacak Nizamat” (Tüzük) ile başlamış ve bu tarih, Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü’nün kuruluş tarihi olarak kabul edilmiştir. Bu işlemin yerine getirilerek hak sahiplerine tuğralı tapu senetlerinin verilmesi için “Defterhane-i Amire Kalemi” yetkili kılınmıştır. Bu tüzük ile; taşınmaz kayıtlarının mahallinde iki nüsha olarak tutulması, birer örneğinin Defterhane-i Hakani İdaresi’ne gönderilerek orada muhafaza edilmesi ve Defterhanece doldurulup mahalline gönderilen tuğralı tapu senetlerinin de mal sahiplerine verilmesi usulü getirilmiştir. Daha sonra H. 23 Şevval 1274 (M.1858) tarihli 132 maddeden oluşan “Arazi Kanunname-i Hümayunu” çıkarılarak mülkiyet düzeni daha sağlam temellere oturtulmuştur.³

Şekil 1: H. 1274/M. 1858 Tarihli Arazi Kanunname-i Hümayunu

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivi’nde döneminde Osmanlı coğrafyasında yer alan günümüzdeki 26 ülkeye ait Tapu Tahrir Defterleri ile 1847-1918 arası dönemi özel mülkiyete konu taşınmazlara ilişkin düzenlenmiş tapu kayıtlarını

3 Kanunname ve bazı maddeleri hakkında Bkz. *Tanzimat Sonrası Arazi ve Tapu, 35 Numaralı Kanun-ı Kalemiye Defteri-40 Numaralı Kanunâme-i Arazi Defteri, Transkripsiyon ve Tıpkıbasım*, Yayıncı Haz. Abdullah Sivridağ vd. , Başbakanlık devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, İstanbul, 2014, s. 103 vd.

kapsayan Zabıt-Kayıt Defterleri mevcuttur. Belirtilen dönem ülkeden ülkeye farklılık göstermekle birlikte bu ülkelerin büyük bir kısmı Avrupa kıtasında bulunmaktadır.

Arazi Kanunu'nun 1. maddesinde arazi; arazi-i memluke, arazi-i miriye, arazi-i mevkufe, arazi-i metruke ve arazi-i mevat olmak üzere beş gruba ayrılmıştır.

İlk tutulan tapu kayıtlarına çiçek usulü veya künye usulü tapu kayıtları adı verilmiş ve bu kayıtlar Arazi-i Atık denilen defterlere kaydedilmiştir. Şahısların tapu idarelerine gitmeleri sonucu talepleri üzerine yapılan işlemlere “daimi” tapu kayıtları, arazilerin yetkili memurlar vasıtası ile yerlerinde görülüp, incelenerek kayıt altına alınması sonucu da “yoklama” tapu kayıtları oluşturulmuştur. Yoklama usulü, günümüzde 3402 Sayılı Kadastro Kanunu'na göre yapılan kadastro çalışmalarının daha basit bir şeklidir.

Yoklama Defterleri, yoklamayı yapan yetkili kimselerin haiz oldukları sıfatlara göre ve bu işlerden alınan harçların tahakkuk ve tahsiline göre türlere ayrılmaktadır. Yoklama kayıtlarında, mahalle ve köy ihtiyar heyetleri tarafından tasdik edilmiş olmakla beraber mahalle veya köyün bağlı bulunduğu kaza veya vilayet meclis idarelerince tasdik edilmesi ve yoklamaların gerektirdiği harçlarının da tahsili esas alınmıştır. Bu iki işlemi ikmal edilmemiş ve netice itibarıyla örnekleri Defterhane'ye gönderilmemiş olan yoklama kayıtlarına ise “Tasdiksiz yoklama” adı verilmiştir. Hukuki kıymet taşımayan tasdiksiz yoklama kayıtları, ancak bir ispat vesikası niteliğindedir. Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivi'ndeki tapu kayıtlarının tamamı tasdikli ve muteber kayıtlardandır.

“Defterhane-i Hakani Nezareti” bugünkü anlamda bakanlık düzeyinde bir daire iken 1329 (M.1913) yılında “Defter-i Hakani Emaneti” adı ile Maliye Nezareti'ne bağlanmıştır. 28 Teşrinisani 1338(M.1922) tarihinde ise “Umur-ı Tasarrufiye Müdüriyet-i Umumiyesi” adı ile yeniden örgütlenmiştir.

1924 yılında “Tapu Umum Müdürlüğü” adını alan teşkilata, 1925 yılında çıkarılan “658 Sayılı Kanun” ile kadastro birimi eklenmiş, 1927 yılında ise “Muvazene-i Umumiye Kanunu” nda “Tapu ve Kadastro Müdüriyet-i Umumiyesi” adıyla anılan kurum 6083 Sayılı Teşkilat Kanunu ile Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'na bağlı bir kamu kurumu olarak “Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü” adı altında halen görevini yürütmektedir.⁴

4 Ayrıca Bkz. <https://www.tkgm.gov.tr/tr/sayfa/tarihce-gorevler> (Erişim Tarihi: 20.06.2018)

A. Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivi'nde Mevcut Kudüs'e Ait Tapu Kayıtları

Tablo 1'de görüleceği üzere Arşivde mevcut Kudüs Kazasına ait 1866-1917 dönemini kapsayan toplam 47 adet Zabıt-Kayıt Defteri tespit edilmiştir. Bu defterlerde 171.257 adet tapu kaydına tesadüf edilmiştir.

Tablo 1: Defter Tür, Dönem ve Tapu Kaydı-Vakıf İlişkisi

Kudüs Kazasına Ait Defterler			
Defter Türü	Dönemi	Cilt Adedi	Kayıt Adedi
Arazi-i Atık	1288-1293 (H.)	1	573
Vakf-ı Atık	1283-1297 (H.)	2	6.750
Arazi-i Cedid	1288-1299 (R.)	8	47.586
Emlak Daimi	1291-1299 (R.)	1	3.689
Emlak Yoklama	1291-1299 (R.)	4	13.809
Zabıt Defteri	1300-1325(R.)	24	84.560
Hasılat Defteri	1325-1333(R.)	7	14.290
TOPLAM	-	47	171.257

Çalışma kapsamında; (H.) 1283 ila 1297 dönemi Kudüs'e ait 2 adet Vakf-ı Atık defterindeki vakıf ilişkili toplam 6.750 adet tapu kaydı üzerinde inceleme yapılmıştır. Söz konusu defterlerdeki tapu kayıtları taranarak aşağıda belirtilen alanlara ait veriler sistematik olarak tablolar halinde sunulmuştur.

Diğer taraftan belirtilen tarih aralığı içerisindeki tapu kayıtları detaylı bir şekilde ele alınarak, köy ve mahalle adları, taşınmazların gerek araziye ve gerekse emlake ilişkin türleri ve taşınmazlardaki el değişiklikleri de izlenerek Kudüs'teki vakıf müesseseleri ile bölgenin ekonomik ve sosyal durumu hakkında tespitler yapılmıştır.

Vakıf ilişkili tapu kayıtlarında geçen mahalle, köy ve mevki adları tablolara aktarılmış olup, yapılan çalışma kapsamında bulunmadığından bu mahalle ve köylerin günümüzdeki durumu ile ilgili bir tespit yapılmamıştır.

Bahse konu kayıtların tamamının üzerinde aşağıdaki tablolarda adları belirtilen vakıflara ait vakıf belirtmeleri bulunmaktadır. Ülkemizde vakıf belirtmelerinin terkin edilmesi diğer bir ifade ile vakfiyenin mülkiyete dönüştürülmesi için "taviz bedeli" adı altında taşınmazın emlak değerinin %10'una tekabül eden bir miktar ilgilileri tarafından vakıflar idaresine ödenmektedir.

Vakf-ı Atık ve Vakf-ı Cedid Defterlerinde vakıfların yönetimi (Mazbut/mülhak), İcare-i vahideli, icareteynli ve mukaatalı gibi vakfın türleri ve vakfın hayratı olan taşınmazlar ile ilgili bilgiler de yer almaktadır.

I. Arşivde Mevcut Vakf-ı Atık ve Vakf-ı Cedid Defterleri

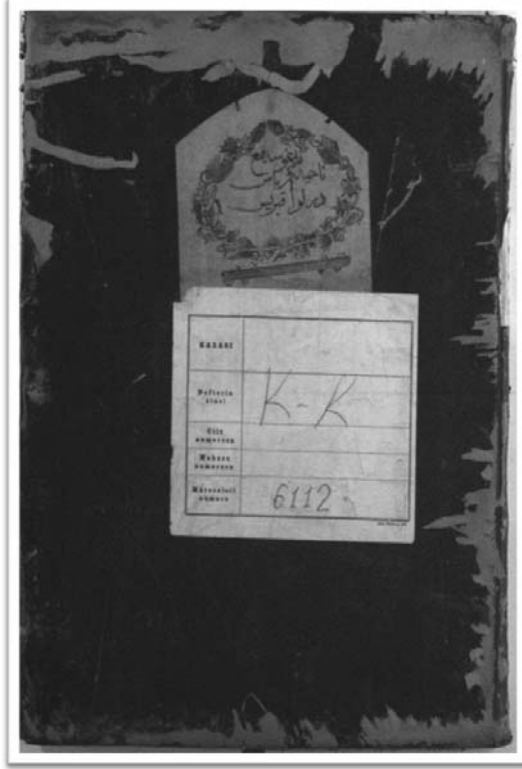
a. Vakf-ı Atık Defterleri

Vakıflarla ilgili özel mülkiyete konu taşınmaz kayıtlarının tutulduğu ilk defter türüdür. Defterlerde matbu bir şablon kullanılmamış olup, tamamı el yazmasıdır. Bu defterler genellikle 23X59 cm ebadında olup kayıt adedine göre cilt kalınlığı değişebilmektedir. Defterlerde Hicri tarih ile karşılığı olan Rumi tarih birlikte kullanılmış, işlem numarası olarak da sıra numarası yerine Defter ve Varak numarası esas alınmıştır. Genel olarak Hicri 1281 ila 1297 yılları arası dönemi kapsamaktadır. Miri araziye ilişkin taşınmaz tapu kayıtlarının yer aldığı Arazi-i Atık Defterlerine göre Vakf-ı Atık Defterleri daha geniş idari alanların (kaza ve nahiye) kayıtlarını ihtiva etmektedir. Bu defterlerdeki kayıtlara il, ilçe bazında kayıtların tesis tarihi (Ay ve yıl olarak) ve Defter-Varak numarası esasına göre ulaşım sağlanabilmektedir.

Tescil işlemlerinin tamamlanmasına müteakip de ilgililerine tapu senedi niteliğinde temessük belgesi verilmektedir.

b. Vakf-ı Cedid Defterleri

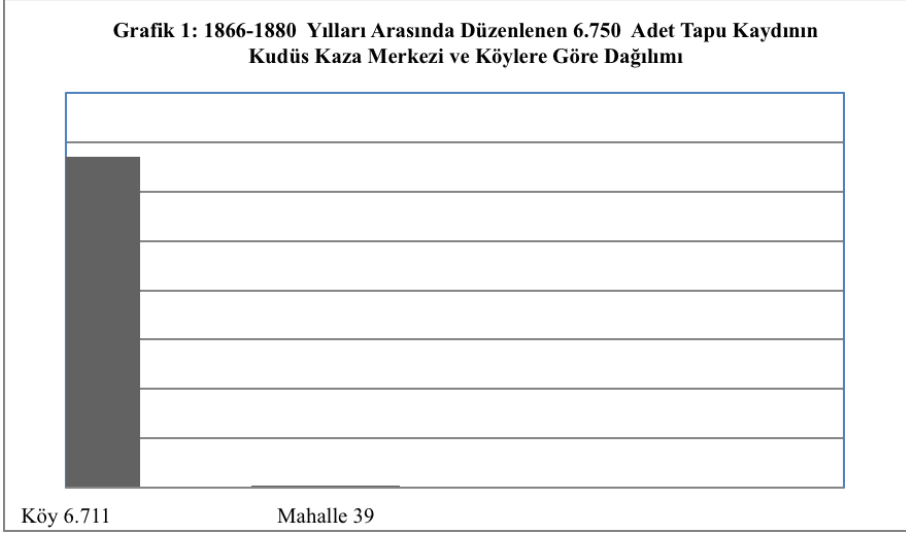

Vakf-ı Atik Defterlerinde olduğu gibi vakıflarla ilgili özel mülkiyete konu taşınmaz kayıtlarının tutulduğu bu defterlerde matbu şablon kullanılmış olup, şablon içerisindeki taşınmaz ve malike ilişkin bilgiler ise elle yazılmıştır. Bu tür defterler genellikle 33X39 cm ebadındadır. Defterlerde Rumi tarih, işlem numarası olarak da sıra numarası kullanılmıştır.

Rumi 1291 ila 1299 yılları arası dönemi kapsayan Vakf-ı Cedid Defterlerinde genel olarak her satırında bir tapu kaydı olmak üzere sayfada kırk satır bulunmaktadır. Kayıtlara il, ilçe bazında kayıtların tesis tarihi (Ay ve yıl olarak) ve sıra numarası esas alınarak hazırlanmış fihristler yardımıyla ulaşılabilmektedir. Kudüs kazasına ait Vakf-ı Cedid Defteri tutulmamıştır.

II. Vakıf Belirtmeli Taşınmazların Şehir ve Köy Bazında Dağılımı

1866-1880 yılları arasında Kudüs Tapu İdaresi'nce kaza merkezine ve köylere ait vakıf belirtmeli toplam 6.750 adet taşınmaza ilişkin tapu işlemi yapılmıştır. Bu işlemlerin 39 adedi kaza merkezindeki, 6.711 adedi de köylerdeki taşınmazları kapsamaktadır.

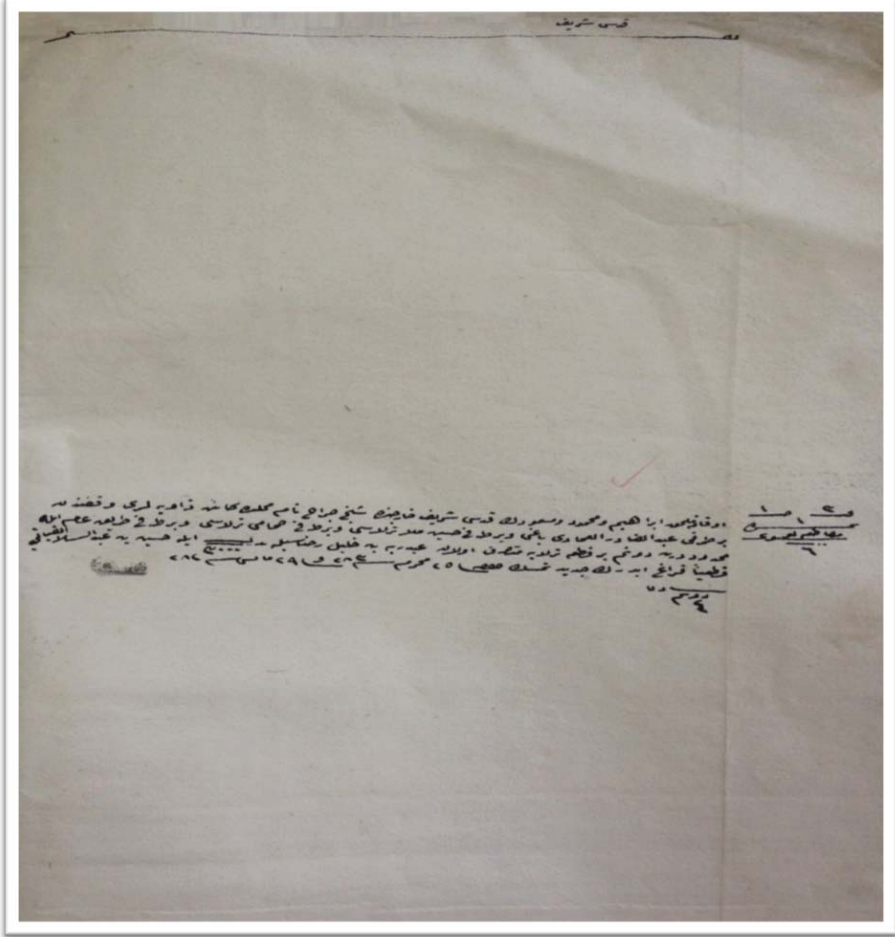
III. Vakf-ı Atık Defterinin 1. Cildinde Kudüs Kazası

Kudüs Kazasına ait Vakf-ı Atık Defterlerinin 1. Cildi 195 sayfadan oluşmakta ve bu defterdeki tapu kayıtlarının tescil tarihi (H.) 25 Muharrem 1283/(R.) 29 Mayıs 1282'de başlayıp 18 Ağustos 1290 tarihinde son bulmaktadır. Bu cildin muhteviyatında da 2.797 adet vakıf belirtmeli tapu kaydı bulunmaktadır.

Kazada oluşturulan ilk vakıf kaydı Kudüs kaza Merkezine ait olup (H.) 25 Muharrem 1283/(R.) 29 Mayıs 1282 tarihinde düzenlenmiştir. Defter:1 Varak:3 numaralı bu kayıt; "Tarla" vasıflı, "4 Dönüm⁵" miktarlı olup " Bir kıt'a tarlaya mutasarrıf olan Abdarya bin-i Halil rızasıyla ve 3.000 (kuruş) bedel ile katiyyen ferağ ederek cedid temessük dade" iktisabı ile "Hüseyin bin-i Abdusselam Kabbani" adına satış yolu ile tesis edilmiştir. Defterdeki bu ilk vakıf kaydına ait

5 1 Atık Dönüm= 918.762 m².

sayfa örneği için Bkz. Şekil: 2. Bu tapu kaydı tedavül görmemiş olup üzerinde “Evkafa mülhak İbrahim ve Mahmud ve Mesud’un Kudüs-i Şerif haricinde Şeyh Cerrah nam mahalde kain zaviyeleri” Vakfına ait vakıf belirtmesi yer almaktadır.

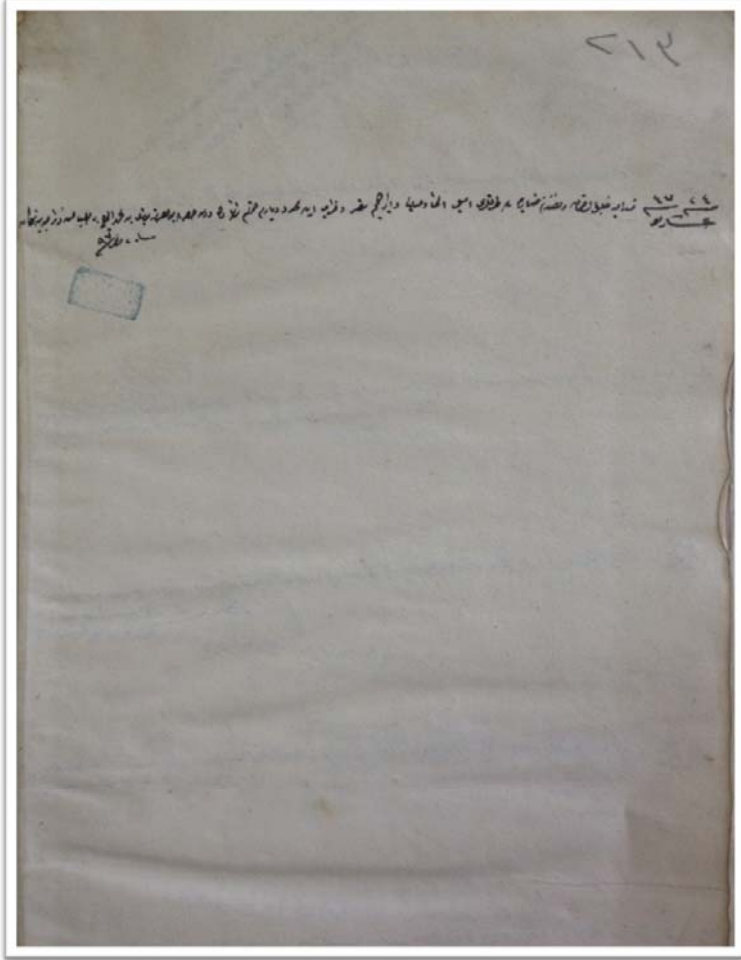

Şekil 2: (M.) 1866 Tarihli Kudüs Kazası Vakf-ı Atık Defteri Sayfa Örneği

IV. Vakf-ı Atık Defterinin 2. Cildinde Kudüs Kazası

Kudüs Kazasına ait Vakf-ı Atık Defterlerinin 2. Cildi 213 sayfadan oluşmakta ve bu defterdeki tapu kayıtlarının tescil tarihi (R.) 3 Şubat 1290 tarihinde başlayıp

(H.) 20 Safer 1297 tarihinde son bulmaktadır. Bu cildin muhteviyatında 3.953 adet vakıf belirtmeli tapu kaydı bulunmaktadır. Defterde tescil edilen bu son vakıf kaydı (H.) 20 Safer 1297 tarihinde düzenlenmiştir. Defter:47 Varak: 24 numaralı bu kayıt; “Dört hissede bir hisseli Tarla” vasıflı ve “Yarım Dönüm” miktarlı olup “Yusuf bin-i el-Hac Mehmed” adına hakk-ı karar iktisabi ile tesis edilmiştir. Kayıt tedavül etmemiştir. Defterdeki bu son vakıf kaydına ait sayfa örneği için Bkz. Şekil 3.

Şekil 3: (M.) 1880 Tarihli Kudüs Kazası Vakf-ı Atık Defteri Sayfa Örneği: Bu tapu kaydı üzerinde Halil Er-Rahman Vakfı'na ait vakıf belirtmesi yer almaktadır.

B. Defterlerde Kudüs Kazasında Geçen Vakıf Adları, Buldukları Köyler ve Taşınmaz Türlerine Dair Bilgiler

I. Defterlerdeki Kayıtlarda Geçen Vakıf Adları

İncelediğimiz defterlerde tesadüf ettiğimiz vakıf isimleri şu şekilde sıralanabilir:

- Evkafa mülhak İbrahim ve Mahmud ve Mesud’un Kudüs-i Şerif haricinde Şeyh Cerrah nam mahalde kâin zaviyeleri Vakfi
- Sahratullah Vakfi
- Haseki Sultan Vakfı⁶
- Medine-i Münevvere Vakfi
- Haseki Sultan İmaret-i Amiresi Vakfi
- Abdulkerim Vakfi
- Halil Er-Rahman Vakfı⁷
- Hazretü'l-Fazıl Vakfi
- Hüseyin Burhaneddin Vakfi

II. Vakıf Belirtmeli Taşınmazların bulunduğu Mahalle ve Köyler

Tablo 2: Kudüs Kazasında Vakıf Belirtmeli Taşınmazların bulunduğu Mahalle ve Köyler

SIRA NO	MAHALLE/MEVKİ ADI	SIRA NO	MAHALLE/MEVKİ ADI
1	Civani Mahallesi	3	Şeyh Cerrah
2	Yahudi Mahallesi	4	Attar Çarşısı
SIRA NO	KÖY ADI	SIRA NO	KÖY ADI
1	Beyrud Köyü	6	Ayn-ı Beyrud Köyü
2	Beyt-i Osman Köyü	7	Lud Köyü
3	Beyt-i Cala Köyü	8	Tayyibe Köyü
4	Beytü'l-Lahm Köyü	9	Beyt-i Likya Köyü
5	El-Müzaria Köyü	-	-

6 Kudüs'teki Osmanlı Vakıf ve Hayırseverlik müessesesi hakkında detaylı bir çalışma için ayrıca Bkz. Amy SİNGER, Osmanlı'da Hayırseverlik, Kudüs'te Bir Haseki Sultan İmaret, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2004.

7 Hasan Hüseyin Güneş, "17. Yüzyılda Kudüs Halillurrahman Vakfı Görevlileri ve Vakfın İşleyişindeki Rollerini", Journal of History Culture and Art Research, 7/1, Mart, 2018, s. 447-462

Kudüs kazasındaki 6.750 adet vakıf belirtmeli tapu kaydından 591 adedi kayıt tesis edildikten sonra bir tapu işlemine tabi tutularak pasif kayıt haline dönüşmüş, geriye kalan 6.159 adet tapu kaydı ise herhangi bir işleme konu olmamıştır. Diğer bir ifade ile dönemine göre aktif kayıt durumundadır.

III. Vakıf İlişkili Tapu Kayıtlarında Geçen Taşınmaz Türleri

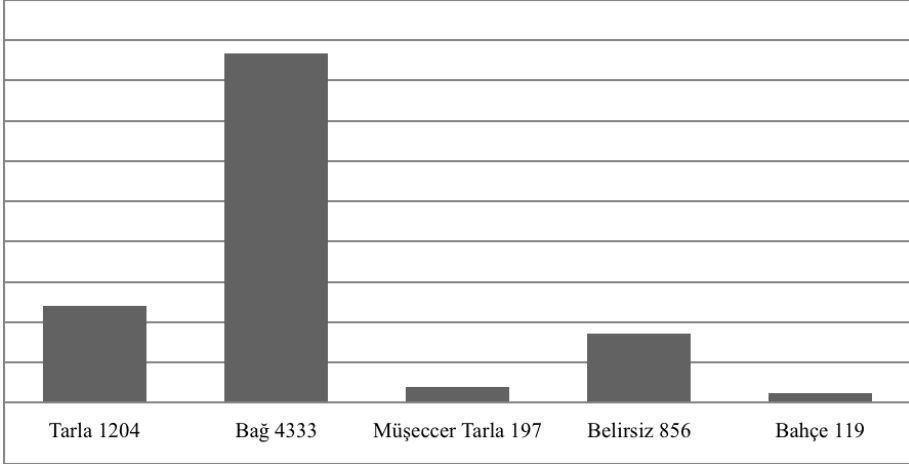
Tablo 3: (M.)1866- (R.)1880 Dönemi Kudüs Kazası Vakıf İlişkili Tapu Kayıtlarında Geçen Taşınmaz Türleri

SIRA	TAŞINMAZIN TÜRLERİ	ADEDİ
1	Tarla	1.204
2	Dükkân	4
3	Arsa	2
4	Hane	1
5	Hane Yeri	1
6	Bağ	4.333
7	Bahçe	119
8	Bağ Yeri	2
9	Kışla	14
10	Belirsiz	856
11	Meştele (Fidanlık)	5
12	Mişe (Meşelik)	10
13	Sarraff Dükkânı	1
14	2 Bab Mağaza 3 Bab Dükkân	1
15	Müşeccer Tarla	197
TOPLAM		6.750

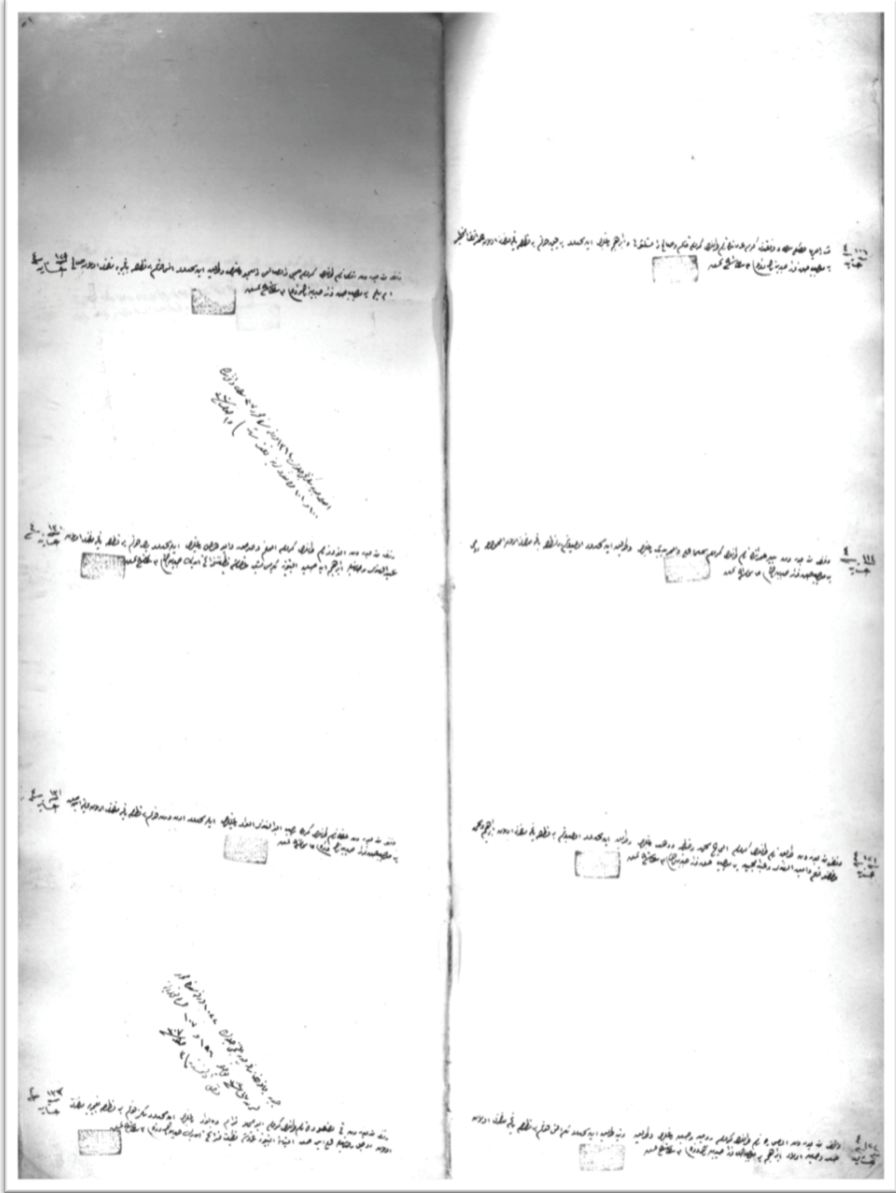
Tablo 3 Kudüs'teki sosyo-iktisadi hayata dair önemli kesitler sunmaktadır. Öncelikle taşınmazların çoğu bağ ve tarla cinsindedir. Bu ikisini bahçe ve türlerini tespit edemediğimiz diğer taşınmazlar takip etmektedir. Arsa, hane, hane yeri ve sarraf dükkânı gibi türlerin ise az olması ise oldukça düşündürücüdür. O halde yukarıdaki veriler etrafında Kudüs'te dönem itibarıyla tarımsal hayatın iktisadi iştigallere göre çok daha fazla tercih edildiği söylenebilir. Ayrıca yörede fidanlık ve meşelik sahalarda bulunması darı üretimi veya ormanlık sahalarda genişletilmesi gibi faaliyetlerin de olabileceğine dair izler olarak okunabilir.

IV. Kudüs Kazasında Yer Alan Vakıf İlişkili Taşınmaz Türleriyle İlgili Değerlendirme

1866-1880 yılları arasında Kudüs Kazasında tesis edilen vakıf ilişkili tapu kayıtlarının vasıflarında ilk sırada (% 64) “Bağ”, 2. sırada “Tarla”, 3. sırada ise “Müşeccer Tarla” gelmektedir. 856 adet taşınmazın türünün sicilde belirtilmemiş olması da dikkat çekici bulunmuştur.

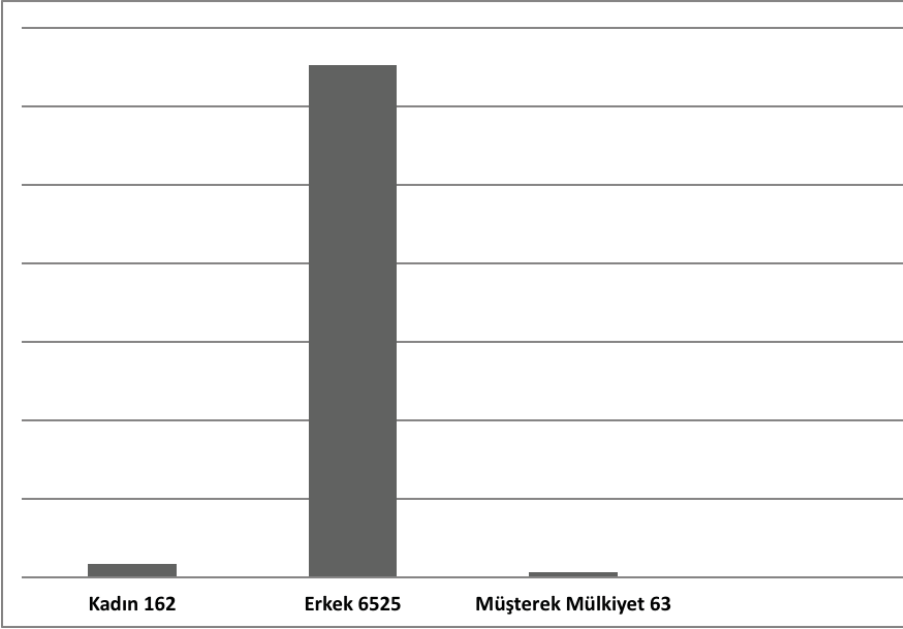
Grafik 2: Defterlerde tesadüf edilen Taşınmazların tür ve adetleri

Şekil 4: (M.) 1875 Tarihli Kudüs Kazası Vakf-ı Atık Defteri Sayfa Örneği

V. Kudüs Kazasında Yer Alan Vakıf İlişkili Taşınmaz Mülkiyetinin Cinsiyetlere Göre Dağılımı

Kudüs Kazası Vakf-ı Atık Defterlerinde mevcut 6.750 adet vakıf kaydının mülkiyeti üzerinde yapılan araştırmada; bu kayıtlardan 6.525 adedinin erkekler, 162 adedinin kadınlar, 63 adedinin ise erkek ve kadınlar adına müşterek olarak kaydedildiği görülmüştür. Bu rakamlar, Kudüs Kazasında kadınların mülk ediniminin erkeklere oranla çok düşük olduğunu ifade etmektedir.

Grafik 3: Defterlerde Tesadüf Edilen Taşınmazların Mülkiyetinin Cinslere Göre Dağılımı

Sonuç

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Arşivinde bulunan Kudüs'e ait iki zabıt-kayıt defterindeki verilerin merkeze alındığı bu çalışmada, elbette ki döneme dair merak edilen tüm soruların yanıtlarını bulmak zordur. Çalışma aksine bu yöndeki soruların cevaplarına dair arayışlardan sadece biri olarak tarif edilebilir. Bu yönüyle günümüz siyasi ve inanç dünyasında oldukça önemli bir yer işgal eden Kudüs'te dönem itibariyle mevcut taşınmaz cins, malik ve vakıf ilişkisini mercek

Arşivindeki Kudüs-i Şerif'e Ait Vakıf İlişkili Tapu Kayıtları

altına almayı amaçlamaktadır. Her ne kadar bu maksat ile yola çıkılmış olsa da, çalışmada vakıf, mahalle veya köy adları noktasında onomastik bilimine faydalı sonuçlar elde edilmiştir. Kudüs'te yerleşim birimlerinin isimlerinin değişkenliği nedeniyle tesadüf edilen köy veya mahallelerin bugünkü durumlarına dair ipuçlarına ulaşılamamış olsak da; tarihsel süreklilik bağlamında önemli tespitler yapmış durumdayız. Ayrıca Kudüs'te arazi, gayrimenkul tür, çeşitleri, vakıf ilişkisi gibi oldukça elzem verilere de ulaşılmıştır. Bu veriler şüphesiz bölge araştırmaları için vazgeçilmez başvuru kaynağı mahiyetindedir. Çalışmanın bu yönüyle Kudüs ile ilgili olarak araştırmacılara katkı sağlayacağını ümit etmekteyim.

Kaynaklar

Başvuru Kaynakları

Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü Tapu Zabıt-Kayıt Defterleri

Arazi-i Atik

Vakf-ı Atik

Arazi-i Cedit

Vakf-ı Cedit

Emlak Daimi

Emlak Yoklama Defterleri

Araştırma İnceleme Eserleri

Barkan, Ömer Lütfi, *Türkiye’de Toprak Meselesi, Toplu Eserler I*, Gözlem Yayınları, İstanbul, 1980.

Güneş, Hasan Hüseyin, “17. Yüzyılda Kudüs Halillurrahman Vakfi Görevlileri ve Vakfin İşleyişindeki Rollerini”, *Journal of History Culture and Art Research*, 7/1, Mart, 2018, s. 447-462.

Singer, Amy, *Osmanlı’da Hayırseverlik, Kudüs’te Bir Haseki Sultan İmareti*, Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul, 2004.

Tanzimat Sonrası Arazi ve Tapu, 35 Numaralı Kanun-ı Kalemiye Defteri-40 Numaralı Kanunâme-i Arazi Defteri, Transkripsiyon ve Tıpkıbasım, Yayına Haz. Abdullah Sivridağ vd. , Başbakanlık devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları, İstanbul, 2014

Torun, Adnan, “Osmanlı’dan Günümüze Tapu-Kadastro Arşivi ve Tapu Arşiv Otomasyon Projesi TARBİS”, *Uluslararası Türk Arşivleri Sempozyumu, 17-19 Kasım 2005, Başbakanlık Devlet Arşivleri Genel Müdürlüğü Yayınları*, Ankara, 2006, s. 113-121

İnternet

<https://www.tkgm.gov.tr/tr/sayfa/tarihce-gorevler>